

Sygn. akt VI ACa 912/11 Sygn. akt VI ACa 912/11

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 maja 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA – Małgorzata Kuracka

Sędzia SA – Krzysztof Tucharz (spr.)

Sędzia SA – Ewa Stefańska

Protokolant – sekr. sądowy Agnieszka Janik

po rozpoznaniu w dniu 25 kwietnia 2013 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa (...)SA w W.

przeciwko Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

przy udziale zainteresowanych: E. D., M. K. (2), współników Spółki cywilnej (...) w S., Zakładu (...) Sp. z o.o. w P., T. W., Spółdzielni (...) w B., L. M., (...) Sp. z o.o. w K., Zakładu (...) Sp. jawna (...) w B., (...) Sp. jawna w G., (...) Sp. z o.o. w Ł., (...) Sp. z o.o. w J., (...) Sp. z o.o. w N., (...) Sp. jawna w P., B. K., Z. A., Przedsiębiorstwa Produkcji, Handlu i Usług (...) Sp. z o.o. w R., (...) Sp. jawna w K., E. B., P. N. i M. N. współników PPHU (...) s.c. w B., J. W. (1) i M. G., następców prawnych „Przedsiębiorstwa Handlowo – Usługowego (...), (...) Sp. jawna w K.

o uznanie praktyk za naruszające konkurencję oraz za niezgodne ze wspólnym rynkiem i o nałożenie kary pieniężnej

na skutek apelacji powoda i pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

z dnia 17 lutego 2011 r.

sygn. akt XVII AmA 231/10

uchyla zaskarżony wyrok, znosi postępowanie przed Sądem I instancji w zakresie rozprawy z dnia 17 lutego 2011 r. i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Warszawie – Sądowi Ochrony Konkurencji i Konsumentów, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowanie apelacyjnego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 17 lutego 2011 r. Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów zmienił częściowo decyzję Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 25 października 2007 r. wydaną po przeprowadzeniu postępowania antymonopolowego przeciwko (...) S.A. z siedzibą w W. w sprawie stosowania praktyk ograniczających konkurencję a w pozostałym zakresie oddalił odwołanie tej strony od powyższej decyzji i obciążył

ją obowiązkiem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego na rzecz zainteresowanych przedsiębiorców, którzy byli reprezentowani przez radcę prawnego E. W..

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło w oparciu o następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne.

W dniu 1 czerwca 2005 r. Prezes Urzędu Konkurencji i Konsumentów wszczął przeciwko (...) S.A. postępowanie antymonopolowe, poprzedzone przeprowadzeniem na wniosek zainteresowanych, postępowania wyjaśniającego w sprawie zachowań tego ubezpieczyciela mogących ograniczać lub naruszać konkurencję na rynku grupowych ubezpieczeń pracowniczych na życie.

Zainteresowani zawierali z (...) S.A. umowy grupowego ubezpieczenia pracowniczego typu P na życie, według zasad określonych w Ogólnych Warunkach z dnia 7 grudnia 1992 r.

Zgodnie z § 16 ust. 1 ww. OWGUP umowa taka mogła być wypowiedziana na piśmie na koniec miesiąca kalendarzowego - z zachowaniem 3 miesięcznego okresu wypowiedzenia:

a) przez ubezpieczającego – pod warunkiem, że co najmniej 75 % ubezpieczonych pracowników wyrazi uprzednio pisemną zgodę na rozwiązanie tej umowy

b) (...) S.A. :

- w razie gdy procent ubezpieczonych w odniesieniu do liczby zatrudnionych jest mniejszy od wymaganego minimum,

- w razie nie przekazywania przez ubezpieczającego w terminie składek lub nienadesłanie przez niego bieżąco rozliczeń miesięcznych.

Według treści § 16 ust. 2 OWGUP – w przypadku wypowiedzenia umowy ubezpieczający obowiązany jest przekazywać (...) S.A. składki do końca okresu wypowiedzenia, które będzie potrącał ubezpieczonym pracownikom z wynagrodzenia za pracę oraz z tytułu innych świadczeń.

Z kolei § 24 OWGUP stanowił, że odpowiedzialność ubezpieczyciela wygasa w odniesieniu do poszczególnych ubezpieczonych w następujących terminach:

1) z upływem 3 miesięcy, licząc od końca miesiąca kalendarzowego za który została opłacona ostatnia składka:

a) w czasie zatrudnienia ubezpieczonego w zakładzie pracy,

b) w okresie indywidualnego kontynuowania ubezpieczenia,

c) w razie ustania stosunku pracy, jeżeli bezpośrednio przed ubezpieczony opłacił składki za co najmniej 12 miesięcy;

2) z końcem miesiąca kalendarzowego, w którym ustał stosunek pracy jeżeli bezpośrednio przedtem ubezpieczony opłacił składki za okres krótszy niż 12 miesięcy;

3) z początkiem odpowiedzialności (...) lub innego ubezpieczyciela jeżeli ubezpieczony, przed upływem okresu odpowiedzialności przystąpi do ubezpieczenia w nowym miejscu pracy;

4) od następnego dnia po zgonie ubezpieczonego lub jego wyjeździe na stałe za granicę;

5) w razie wypowiedzenia umowy ubezpieczenia – z upływem ostatniego miesiąca kalendarzowego za który opłacono składkę, najpóźniej jednak z dniem rozwiązania umowy.

W przypadku gdy wszyscy pracownicy lub większość z nich zrezygnowała z grupowego ubezpieczenia na życie w powodowym Towarzystwie a pracodawca nie wypowiedział umowy ubezpieczenia, ubezpieczyciel traktowała tę sytuację jako równoznaczną z wypowiedzeniem umowy lub sam ją wypowiedział i występował do pracodawców o

zapłatę składek za okres 3 – miesięcznego wypowiedzenia. Również wówczas gdy pracodawca wypowiedział umowę ubezpieczenia w związku z rezygnacją pracowników z ubezpieczenia (...) dochodziło od niego zapłaty tych składek.

Od dnia 1 stycznia 2004 r. ubezpieczyciel wprowadził do obrotu prawnego nowe warunki grupowego ubezpieczenia pracowniczego na życie typu P, w których nie znalazł się już zapis przewidujący wymóg wyrażenia zgody na wypowiedzenia umowy ubezpieczenia przez co najmniej 75 % pracowników. Nowe zasady ubezpieczenia stosowane są wobec umów zawieranych od dnia 1 stycznia 2004 r. a w przypadku wcześniejszych umów zostały one w ok. 80 % dostosowane do nowych warunków, w drodze ich aneksowania. Pozostała część umów (ok. 20 %) funkcjonuje w oparciu o zapisy starych OWGUP.

Decyzją z dnia 25 października 2007 r. nr (...) Prezes Urzędu Konkurencji i Konsumentów, działając na podstawie art. 9 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów w zw. z art. 131 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów uznał:

1) za praktykę ograniczającą konkurencję i naruszającą zakaz, o którym mowa w art. 8 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów praktykę (...) polegającą na nadużywaniu pozycji dominującej na rynku grupowych ubezpieczeń pracowniczych na życie w Polsce poprzez przeciwdziałanie ukształtowaniu się warunków niezbędnych do powstania lub rozwoju konkurencji w drodze działań (...), polegających na wprowadzeniu i utrzymaniu w systemie grupowych ubezpieczeń pracowniczych „Ogólnych warunków grupowego ubezpieczenia pracowniczego Typu P, zatwierdzonych uchwałą nr (...) Zarządu (...) z dnia 7 grudnia 1992 r., utrudniających zmianę przez ubezpieczających (pracodawców) ubezpieczyciela na skutek:

- wprowadzenia wymogu wyrażania zgody na wypowiedzenie umowy ubezpieczenia grupowego przez pracowników, pomimo, że nie są oni stroną umowy,

- rozciągnięcie ochrony ubezpieczeniowej pracownika po wystąpieniu przez niego z ubezpieczenia i obciążenie ubezpieczającego (pracodawcę) składkami za pracownika za okres wypowiedzenia umowy ubezpieczenia i nakazał zaniechanie stosowania tej praktyki;

2) uznał za ograniczającą konkurencję i naruszającą zakaz, o którym mowa w art. 8 ust. 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów praktykę (...) polegającą na nadużywaniu pozycji dominującej na rynku grupowych ubezpieczeń pracowniczych na życie w Polsce poprzez przerzucenie na ubezpieczającego (pracodawcę) ryzyka finansowego wystąpienia przez ubezpieczonych z grupowego ubezpieczenia pracowniczego na życie i zakazał stosowania tej praktyki.

Jednocześnie Prezes UOKiK uznał, że wskazane wyżej praktyki są też niezgodne ze wspólnym, rynkiem i naruszają zakaz wyrażony w art. 82 TWE gdyż mają one wpływ na handel między państwami członkowskimi i również nakazał zaniechanie stosowania tych praktyk.

Za powyższe działania nałożył na (...) karę pieniężną w łącznej wysokości 50 361 080 zł i nadał decyzji w punkcie I rygor natychmiastowej wykonalności.

W złożonym od powyższej decyzji odwołaniu (...) S.A. z siedzibą w W. podniosła następujące zarzuty:

a) zarzut naruszenia art. 93 ustawy antymonopolowej poprzez:

- nieuwzględnienie z urzędu, jak również na wniosek powoda, zarzutu przedawnienia.

- wszczęcie postępowania antymonopolowego mimo upływu terminu przedawnienia,

b) naruszenie art. 28 k.p.c. w zw. z art. 84 ust. 1 ustawy antymonopolowej poprzez wszczęcie postępowania antymonopolowego w sytuacji, kiedy sprawa dotyczyła indywidualnych roszczeń przedsiębiorców (wnioskodawców) i

nie ma charakteru sprawy antymonopolowej a wnioskodawcy nie mają interesu prawnego a jedynie interes faktyczny związany z zamiarem uniknięcia zapłaty składki należnej (...) za ubezpieczonych pracowników;

c) naruszenie art. 8 ust. 2 pkt 5 ustawy antymonopolowej przez niewłaściwe zastosowanie gdyż istota stawianego (...) zarzutu sprowadza się do treści konkretnych zapisów OWGUP łączących z (...) i sposobu ich wykonywania, co wyczerpuje znamiona art. 8 ust. 2 pkt 6 ustawy antymonopolowej;

d) naruszenie art. 8 ust. 1 w zw. z art. 4 pkt 8 ustawy antymonopolowej poprzez błędną wykładnię skutkującą uznaniem, że rynkiem właściwym w niniejszej sprawie jest:

- w ujęciu produktowym – rynek grupowych pracowniczych ubezpieczeń na życie, a nie rynek ubezpieczeń na życie,

- w ujęciu geograficznym – rynek krajowy (polski) a nie rynek w wymiarze europejskim’

e) naruszenie przepisów prawa procesowego, które mogło mieć wpływ na wynik sprawy w tym art. 233 § 1 k.p.c. ;

f) naruszenie art. 2 Rozporządzenia 1/2003/WE poprzez przerzucenie na (...) ciężaru udowodnienia, iż do praktyki naruszającej art. 82 TWE nie doszło;

g) naruszenie art. 101 ust. 1 ustawy antymonopolowej w zw. z art. 6 k.p.a. i art. 8 k.p.a. poprzez nałożenie na (...) kary rażąco wygórowanej z naruszeniem zasady równości (niedyskryminacji) i proporcjonalności.

Ponadto zgłoszono zarzut niewykonalności decyzji i niewłaściwego rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

Powołując się na przytoczone wyżej zarzuty powodowy (...) wnosił o umorzenie postępowania w sprawie, ewentualnie o zmianę zaskarżonej decyzji poprzez niestwierdzenie stosowania przez (...) praktyk ograniczających konkurencję lub uchylenie zaskarżonej decyzji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Prezesowi URE, a w przypadku nieuwzględnienia powyższych wniosków – o zmianę zaskarżonej decyzji poprzez uchylenie rozstrzygnięcia w przedmiocie wymierzenia powodowi kary lub znaczące jej obniżenie.

Pozwany Prezes wnosił o oddalenie odwołania w całości oraz zasądzenie od powoda kosztów postępowania według norm przepisanych.

Zainteresowani przedsiębiorcy, reprezentowani przez radcę prawnego E. W. zajęli takie samo stanowisko jak Prezes UOKiK.

Odnosząc się do poszczególnych zarzutów odwołania Sąd Okręgowy dokonał następującej ich oceny.

a) odnośne naruszenia art. 28 k.p.a. w zw. z art. 84 dawnej ustawy antymonopolowej wskazał, że niesłuszne jest stwierdzenie skarżącego jakoby niniejsza sprawa dotyczyła indywidualnych roszczeń wnioskodawców podczas gdy w rzeczywistości chodzi tu o ochronę prawidłowego działania mechanizmu konkurencji zagrożonego przez działania powoda, wpływające na swobodną działalność innych ubezpieczycieli na rynku grupowych ubezpieczeń pracowniczych na życie oraz istotnie ograniczające dostęp do świadczonych przez nich usług;

b) co do zarzutu naruszenia art. 8 ust. 2 pkt 5 ustawy antymonopolowej to wprawdzie ma rację ubezpieczyciel podnosząc, że naruszenie określonych w punkcie I.1 zaskarżonej decyzji warunków umów można zakwestionować również jako praktyki z art. 8 ust. 2 pkt 6 cyt. ustawy ale sformułowanie praktyki określonej w art. 8 ust. 2 pkt 5 ma charakter ogólny i może wyczerpywać także inne zachowania stanowiące przejaw nadużywania pozycji dominującej, zarówno wymienione jak i niewymienione w art. 8 ust. 2 a z uwagi na konieczność nadrzędnej ochrony mechanizmów konkurencji za prawidłową należy uznać kwalifikację dokonaną przez Prezesa UOKiK.

Sąd Okręgowy podzielił w pełni stanowisko pozwanego, że zapisy § 1 ust. 1 pkt 1 i § 16 ust. 2 poprzednich UWGUP wpływały negatywnie na konkurencję na rynku grupowych pracowniczych ubezpieczeń na życie poprzez utrudnianie ubezpieczającym zmiany ubezpieczyciela.

Również w przypadku praktyki powoda, polegającej na rozciągnięciu ochrony ubezpieczeniowej pracownika, po wystąpieniu przez niego z ubezpieczenia i obciążanie ubezpieczającego składkami za pracownika za okres wypowiedzenia umowy ubezpieczenia pozwany Prezes UOKiK wykazał jej negatywny wpływ na konkurencję, co oznacza zasadność kwalifikacji tej praktyki na podstawie art. 8 ust. 2 pkt 5 ustawy antymonopolowej. W sytuacji gdy pracownicy rezygnują z ubezpieczenia w (...) wycofując jednocześnie zgodę na potrącenie przez pracodawcę dalszych składek ubezpieczeniowych z ich wynagrodzenia, ubezpieczający (pracodawcy) zostają pozbawieni możliwości ściągnięcia przedmiotowych składek od pracowników, są zmuszeni do zapłacenia składek za 3 – miesięczny okres wypowiedzenia a jeżeli odmawiają – ubezpieczyciel pozywa ubezpieczających do Sądu o zapłatę tych roszczeń, co jest zjawiskiem powszechnie stosowanym na terenie całego kraju, odstrasza w ten sposób innych pracodawców od zamiaru zmiany (...) na innego ubezpieczyciela.

Wobec zastosowania przez pozwanego prawidłowej kwalifikacji prawnej zarzucanych powodowi praktyk bezzasadny okazał się też zarzut przedawnienia. Nie może być bowiem mowy o upływie rocznego terminu (przewidzianego w art. 93 danej ustawy) antymonopolowej, w którym Prezes UOKiK mógł wszcząć postępowanie w sprawie stosowania praktyk ograniczających konkurencję, licząc od daty zaniechania stosowania takiej praktyki, gdyż nadal funkcjonują w obrocie prawnym umowy zawarte w oparciu o stare OUGUP.

Sąd Okręgowy zakwestionował jedynie pogląd pozwanego, że można uznać za antykonkurencyjne działanie polegające na „rozcągnięciu ochrony ubezpieczeniowej pracownika po wystąpieniu przez niego z ubezpieczenia”. Skoro w czasie wypowiedzenia, umowa ubezpieczenia nadal wiąże strony, to ubezpieczyciel obowiązany jest świadczyć ochronę ubezpieczeniową, a jego kontrahent opłacać składki za ten okres ochrony. Nie ma zatem jakichkolwiek uzasadnionych podstaw prawnych by kwestionować prawo ubezpieczyciela do pobierania składek za okres wypowiedzenia umowy, natomiast sprzeczny z prawem jest sposób egzekwowania składki przez (...) gdyż ubezpieczający pracodawca jest tylko płatnikiem pośredniczącym między ubezpieczycielem a ubezpieczonym. Z tych względów należało usunąć z treści sentencji decyzji wskazany wyżej fragment.

Jeżeli chodzi o określenie rynku właściwego to zarówno w ujęciu produktowym jak i geograficznym został on ustalony przez pozwanego w sposób prawidłowy, podobnie jak dominująca pozycja (...), jaką zajmuje on na tym rynku (udział – 92,8 %).

Nie doszło też do naruszenia art. 31 5 w zw. z art. 35 Rozporządzenia Rady (WE) nr 1/2003 w zw. z art. 82 TUE poprzez przyjęcie, że zarzucone powodowi praktyki mają wpływ na wymianę handlową między państwami członkowskimi i są niezgodne ze wspólnym rynkiem. Działania (...) utrudniają bowiem ubezpieczycielom z innych państw członkowskich możliwość wejścia na tutejszy rynek grupowych ubezpieczeń pracowniczych, co stoi w sprzeczności z zagwarantowaniem swobody świadczenia usług ubezpieczeniowych w ramach jednolitego rynku europejskiego.

Za bezzasadne Sąd uznał zarzuty dotyczące nadania zaskarżonej decyzji rygoru natychmiastowej wykonalności (tj. naruszenia art. 90 ustawy antymonopolowej) gdyż istniejąca sytuacja godzi bezpośrednio w interesy kontrahentów (...), przeciwko którym powód wystąpiło na drogę sądową o zapłatę składki za okres wypowiedzenia umowy, co pośrednio wpływa również na stan konkurencji. Kontynuowanie zakwestionowanych praktyk utrzyma bariery wejścia na rynek relewanty innych ubezpieczycieli zarówno krajowych jak i zagranicznych.

Co się zaś tyczy zrzutów odwołania wskazujących na naruszenie przepisów prawa procesowego to tego typu zarzuty nie mogą stanowić samodzielnej podstawy uchylecia decyzji a wniesienie od niej odwołania wszczyna dopiero sądowe postępowanie pierwszoinstancyjne, w którym Sąd dokonuje własnych ustaleń, rozważając całokształt materiału dowodowego.

Odnosząc się natomiast do wysokości nałożonej na powoda kary pieniężnej Sąd wskazał, że nie ma ona wygórowanego charakterem, gdyż stanowi zaledwie 0,5 % przychodów spółki i 5 % możliwej do zastosowania kary maksymalnej.

Przedmiotowa kara pozostaje we właściwej proporcji do potencjału ekonomicznego przedsiębiorcy oraz do stopnia i wagi stwierdzonych naruszeń, które miały umyślny charakter.

Sąd nie zgodził się ponadto z zarzutem, że wydana decyzja jest dotknięta wadą niewykonalności. Prezes UOKiK może jedynie zakazać kontynuowania przez przedsiębiorcę stosowania zakazanej praktyki, nie jest natomiast dopuszczalne wskazywanie przedsiębiorcy, pozytywnych zachowań, które powinien on podjąć w celu zaniechania stosowania owej praktyki.

Brak było też podstaw do wzruszenia zawartego w zaskarżonej decyzji rozstrzygnięcia w przedmiocie zasądzenia każdemu z przedsiębiorców kosztów postępowania i to w maksymalnej wysokości gdyż po pierwsze: w postępowaniu administracyjnym nie stosuje się zasady zwrotu kosztów, obowiązujących w postępowaniu cywilnym a po drugie: każdemu z wnioskodawców, mających zgodnie z art. 86 danej ustawy antymonopolowej status strony należy się zwrot kosztów niezbędnych do celowego dochodzenia praw, w tym kosztów zastępstwa procesowego i bez znaczenia pozostaje fakt, że wszyscy wnioskodawcy byli reprezentowani przez jednego pełnomocnika.

Od tego wyroku apelacje wnieśli: powód oraz pozwany Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

(...) zaskarżył wyrok w całości zarzucając:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego tj.

a) przepisu art. 1 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (zwanej dalej „duokik”) poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie wobec przyjęcia, że zakwestionowane praktyki powoda naruszają lub mogą naruszać interes publiczny polegający na ochronie prawidłowego działania mechanizmu konkurencji,

b) przepisu part. 4 pkt 8 duokik w zw. z art. 4 pkt 9 duokik przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na zbyt wąskim określeniu rynku właściwego produktowo jako rynku grupowych ubezpieczeń na życie, co z kolei doprowadziło do błędu w ustaleniach faktycznych i stwierdzenia, że na tak określonym rynku (...) ma pozycję dominującą,

c) przepisu art. 4 pkt 9 duokik w zw. z art. 8 ust. 1 i 2 duokik przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że (...) ma na rynku właściwym pozycję dominującą,

d) przepisu art. 8 ust 1 uokik przez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że zakwestionowane praktyki (...) stanowią nadużycie przez powoda pozycji dominującej,

e) przepisu art. 8 ust. 1 i ust. 2 pkt 5 duokik przez błędną wykładnię i w konsekwencji niewłaściwe zastosowanie oraz naruszenie art. 8 ust. 2 pkt 6 duokik przez jego błędne niezastosowanie, co w konsekwencji doprowadziło do niewłaściwej kwalifikacji prawnej kwestionowanych praktyk powoda,

f) przepisu art. 93 duokik w zw. z art. 8 ust. 2 pkt 6 duokik poprzez jego niezastosowanie i nieuwzględnienie zarzutu przedawnienia, mimo że zaistniały ku temu przesłanki,

g) przepisu art. 808 § 2 k.c. w zw. z art. 830 k.c. oraz w zw. z art. 8 ust. 1 i 2 duokik poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że w przypadku umów grupowego pracowniczego ubezpieczenia na życie:

- ubezpieczyciel, pomimo iż należy mu się składka za świadczenie ochrony ubezpieczeniowej w okresie wypowiedzenia umowy nie ma prawa egzekwować zapłaty składki od ubezpieczającego (pracodawcy),

- ubezpieczyciel może w okresie wypowiedzenia żądać zapłaty składki bezpośrednio od ubezpieczonych (pracowników),

- obowiązek zapłaty składki przez ubezpieczającego w okresie wypowiedzenia wygasa na skutek cofnięcia przez ubezpieczonego upoważnienia do potrącania składki z wynagrodzenia za pracę,

co doprowadziło do naruszenia przepisu art. 8 ust. 1 i 2 duokik poprzez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że obciążenie przez powoda ubezpieczającego (pracodawcy) składkami za pracownika za okres wypowiedzenia umowy grupowego pracowniczego ubezpieczenia na życie jest działaniem bezprawnym i jako takie stanowi nadużywanie przez powoda pozycji dominującej,

h) przepisu art. 82 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską (TWE) poprzez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, polegające na przyjęciu, iż praktyki powoda stanowią nadużycie przez niego pozycji dominującej na rynku grupowych pracowniczych ubezpieczeń na życie,

i) przepisu art. 104 duokik w zw. z art. 101 duokik oraz art. 479^{31a} § 3 k.p.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie, polegające na utrzymaniu wysokości kary pieniężnej nałożonej w decyzji;

2. naruszenie przepisów prawa procesowego mające wpływ na wyniki postępowania tj.:

a) przepisu art. 328 § 2 k.p.c. oraz art. 479^{31a} § 3 k.p.c. polegające na uznaniu, że obciążenie przez powoda ubezpieczającego (pracodawcy) składkami za pracownika w okresie wypowiedzenia umowy ubezpieczenia stanowi nadużycie pozycji dominującej z uwagi na utrudnianie ubezpieczającym zmiany ubezpieczyciela podczas gdy z uzasadnienia wyroku wynika, że powyższa praktyka jest zgodna z prawem, co oczywistym jest, iż w okresie wypowiedzenia kontrahent ubezpieczyciela ma obowiązek opłacać składki za okres ochrony a jednocześnie nie ma podstaw prawnych aby kwestionować prawo ubezpieczyciela do pobierania składek za ten okres czasu,

b) przepisu art. 328 § 2 k.p.c. poprzez zawarcie w uzasadnieniu wyroku twierdzeń pozostających z sobą w sprzeczności tj. z jednej strony stwierdzenie, że w okresie wypowiedzenia przedmiotowej umowy kontrahent ubezpieczyciela na obowiązek opłacać składki za okres ochrony, z drugiej zaś, że ubezpieczyciel nie ma prawa, w tym okresie egzekwować zapłaty składki od ubezpieczającego co doprowadziło do błędnego zastosowania przepisu art. 8 ust. 1 i 2 duokik,

c) przepisu art. 233 § 1 k.p.c. przez błędną ocenę zebranych w postępowaniu administracyjnym i sądowym dowodów, niezgodnie z ich treścią i z przekroczeniem granic swobodnej oceny dowodów oraz z naruszeniem zasady wszechstronnej oceny materiału dowodowego,

d) przepisu art. 231 k.p.c. w zw. z art. 233 k.p.c. i art. 328 k.p.c. przez niewskazanie przyczyn, dla których SOKiK odmówił wiarygodności twierdzeniom powoda, co do przyczyn braku aneksowania 20 % umów zawartych na podstawie starych OWGUP, podczas gdy jednocześnie uznał za wiarygodne twierdzenie powoda co do dokonania zmiany pozostałych 80 % umów i nie wywiódł z tego faktu wniosku, że również w przypadku pozostałych 20 % umów czynił starania aby je aneksować.

Wskazując na powyższe zarzuty powód wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez:

- uchylenie decyzji Prezesa UOKiK w całości,

ewentualnie

- zmianę tej decyzji poprzez niestwierdzenie stosowania przez (...) praktyk ograniczających konkurencję, pokreślonych w punktach I i II decyzji.

W przypadku nieuwzględnienia powyższych wniosków domagał się zmiany zaskarżonego wyroku poprzez zmianę decyzji w punkcie III polegającej na obniżeniu kary pieniężnej nałożonej na (...).

Wnosił również o zasądzenie od pozwanego kosztów procesu za obie instancje.

W toku postępowania apelacyjnego powód podniósł zarzut nieważności postępowania przed Sądem I instancji i wnioskował o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu - Sądowi Ochrony Konkurencji i Konsumentów do ponownego rozpoznania.

Z kolei Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów zaskarżył wyrok w części zmieniającej jego decyzję podnosząc następujące zarzuty:

- naruszenie prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie tj. art. 8 ust 2 pkt 5 duokik wskutek błędnego uznania, że praktyka określona w punkcie I.1 tiret drugi i w pkt II.1 tiret drugi decyzji Prezesa UOKiK z dnia 25 października 2007 r. polega na „obciążaniu ubezpieczającego (pracodawcy) składkami za pracownika za okres wypowiedzenia umowy ubezpieczenia”;

- naruszenie art. 233 k.p.c. przez błędne uznanie, że strony umowy ubezpieczenia zgodnie przyjęły, że w okresie wypowiedzenia ubezpieczyciel będzie świadczył ochronę ubezpieczeniową a ubezpieczający opłacał składki, w sytuacji gdy ubezpieczeni występują z ubezpieczenia i wycofują zgodę na potrącenie składek z wynagrodzenia.

W nawiązaniu do powyższych zarzutów pozwany wnosił o zmianę wyroku w zaskrzzonej części oddalenie w tym zakresie odwołania powoda, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie w tej części sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Ponadto zgłosił wniosek o zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów postępowania apelacyjnego.

Pełnomocnik reprezentujący zainteresowanych przedsiębiorców (z wyjątkiem: (...) sp. z o.o. w R., J. W. (2) i M. G.) przyłączył się do apelacji pozwanego, wnosząc jednocześnie o oddalenie apelacji powoda.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Zaskarżony wyrok podlega uchyleniu w całości wobec podzielenia zarzutu powoda, że postępowanie przed Sądem I instancji dotknięte było wadą nieważności.

Jak wynika z przedłożonej w toku postępowania apelacyjnego umowy Spółki Jawnej z dnia 21 marca 2001 r. (k. 11 a.s) wspólnicy Spółki Cywilnej (...) – J. W. (1) i M. G., którym przypisano status strony w postępowaniu administracyjnym oraz zainteresowanych w postępowaniu sądowym dokonali w powyższej dacie przekształcenia spółki cywilnej (...): w spółkę jawną (w trybie art. 26 § 4 k.s.h.), która następnie występowała w obrocie prawnym pod firma: „Przedsiębiorstwo handlowo-Usługowe (...) J. W. (1) i M. G.” Spółka Jawna w K..

W piśmie z dnia 3 października 2012 r. (k. 1025 a.s.) J. W. (1) wyjaśnił, że udzielał w dniu 11 sierpnia 2004 r. pełnomocnictwa procesowego (radcy prawnej E. W.) w imieniu spółki PHU (...) Sp. jawna J. W. (1), M. G.. Tak więc w rzeczywistości to wskazana wyżej spółka jawna była uczestnikami postępowania administracyjnego i sądowego a nie jak wskazano w decyzji z dnia 25 października 2007 r. a następnie w zaskarżonym, wyroku – J. W. (1). (...) s.c. (wspólnicy spółki cywilnej).

Udzielenie r.pr. E. W. pełnomocnictwa nastąpiło zgodnie z zasadami reprezentacji spółki jawnej (odpis pełny z rejestru przedsiębiorców – k. 1004 a.s).

Zanim jednak Sąd I instancji wyznaczył rozprawę J. W. (1) i M. G. podjęli w dniu 10 grudnia 2009 r. uchwałę o rozwiązaniu Spółki Przedsiębiorstwo Handlowo – Usługowe (...), M. G. Sp. J. z siedzibą w K., bez przeprowadzenia jej likwidacji, przez podział majątku w naturze (k. 1045 – 1049 a.s). Wykreślenie tej spółki z rejestru przedsiębiorców

nastąpiło w dniu 12 maja 2010 r. (k. 1003 a.s) i w powyższej dacie utraciła ona swój byt prawny. O przytoczonych tu zdarzeniach Sąd Okręgowy nie miał wiedzy, chociaż powinien był wyjaśnić istniejące sprzeczności między treścią pełnomocnictwa z dnia 11 sierpnia 2004 r. (k. 4978 akt adm.) a widniejąca tam obok podpisu pieczętą spółki. Prawdopodobne czynności podjęte przez Sąd Okręgowy powinny być polegać na zawieszeniu, po dniu 12 maja 2010 r. postępowania sądowego do czasu wskazania następców prawnych spółki jawnej (...) a nie na umorzeniu postępowania wobec tego podmiotu, jak sugerowała to strona pozwana.

Na konieczność zawieszenia postępowania, po utracie przez spółkę jawną zdolności sądowej wskutek wykreślenia jej z rejestru przedsiębiorców wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 10 listopada 2005 r. II CK 320/05 (Lex nr 186819). W glosie do tego orzeczenia autorstwa A. K. zasadnie podniesiono, że w przypadku zakończenia działalności spółki jawnej, które odbywa się w inny sposób niż przez likwidację (np. w drodze porozumienia wspólników co do podziału majątku i zaspokojenia wierzycieli) zastosowanie przepisu art. 67 k.s.h. musi być powiązane z przejściem sukcesji praw i obowiązków wspólników, nawet po wykreśleniu z rejestru przedsiębiorców, co zresztą uczynili wspólnicy w uchwale z dnia 10 grudnia 2009 r. o rozwiązaniu spółki postanawiając, że jej prawa i obowiązki przejmują po połowie. Poza sporem jest okoliczność, że J. W. (1) i M. G. nie zostali powiadomieni o terminie rozprawy wyznaczonej na dzień 17 lutego 2011 r. po której zapadł zaskarżony wyrok. Nie brali też w niej udziału i nie ustanowili, jako osoby fizyczne, pełnomocnika procesowego.

Zachodzi zatem nieważność postępowania z powodu pozbawienia tych osób możliwości obrony swych praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.), przy czym Sąd nie bada wówczas – czy strona ta wygrała czy też przegrała spór (vide: wyrok SN z dnia 13 lutego 2004 r. IV CK 269.02, Lex nr 151640).

W razie zaistnienia uchybień prowadzących do nieważności postępowania zbędne jest wykazywanie, że miały one lub mogły mieć wpływ na wynik postępowania. Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 9 grudnia 2011 r. II UZP 7/11 Lex nr 1106740 – została już ustalona linia orzecznictwa, uznającego za słuszny pogląd, że strona może powoływać się na naruszenie przepisów procesowych dotyczących interesów strony przeciwnej, jeżeli uchybienie to spowodowało nieważność postępowania.

Niezależnie do tego, Sąd odwoławczy ma zawsze obowiązek skontrolowania z urzędu postępowania prowadzonego przed Sądem I instancji, pod kątem przesłanek nieważności (art. 379 § 1 k.p.c.).

Jeżeli chodzi o status procesowy zainteresowanego w sprawach z zakresu ochrony konkurencji to jest on zbliżony do pozycji interwenienta ubocznego samoistnego. Dlatego też uchybienia procesowe, jakie mogą go dotknąć nie mają mniejszej rangi niż w przypadku gdyby odnosiły się one do stron procesu, jakim są: powód i pozwany.

Sąd Okręgowy miał obowiązek odroczyć rozprawę w dniu 17 lutego 2011 r. również z tej przyczyny, że inny uczestnik postępowania – M. N. nie był wówczas reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika i nie został zawiadomiony o terminie rozprawy. Brak było też podstaw do zasądzenia kosztów postępowania na rzecz tej osoby. W tym stanie rzeczy zachodziła konieczność uchylenia zaskarżonego wyroku, zniesienia postępowania przed Sądem I instancji w zakresie rozprawy z dnia 17 lutego 2011 r. i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu - Sądowi Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Tego rodzaju rozstrzygnięcie czyni bezprzedmiotowym rozważenie zarzutów zawartych w obu apelacjach.

Jedynie ubocznie należy wskazać, iż budziła poważne zastrzeżenia argumentacja Sądu I instancji przytoczona na poparcie stanowiska o potrzebie częściowej zmiany zaskarżonej decyzji, co zostało zakwestionowane zarówno przez powoda jak i pozwanego, aczkolwiek z całkowicie odmiennych od siebie przyczyn. Istota zagadnienia sprowadzała się w przypadku praktyki opisaney w punkcie I.1 tiret drugi i w punkcie I. 2 tiret drugi do oceny kwestii dopuszczalności rozciągnięcia ochrony ubezpieczeniowej na pracownika który rezygnuje z ubezpieczenia, w okresie wypowiedzenia umowy, z czym związany był obowiązek wnoszenia za taką osobę przez ubezpieczającego składki.

Tymczasem Sąd Okręgowy ograniczył się do lakonicznego stwierdzenia, że w okresie wypowiedzenia umowy spoczywa na ubezpieczających obowiązek świadczenia ochrony ubezpieczeniowej pracownikom objętym grupowym

ubezpieczeniem, za co należy się ubezpieczycielowi składka z tym, że to on powinien zadbać o opracowanie własnego systemu ściągania tych składek od ubezpieczonych, nie wyjaśniając – jak ten postulat miałby zostać zrealizowany w świetle treści art. 808 § 2 k.c.

Mając to wszystko na uwadze Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji na podstawie art. 386 § 2 k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c.